

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Concordia. Pia Et Vnanimi Consensv repetita Confessio
fidei & doctrinæ Electorum, Principvm Et Ordinvm Imperii,
atq[ue] eorundem Theologorum, qui Augustanam
Confessionem amplectuntur**

Lipsiæ, 1606

Secvnda Pars Catechismi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35443

SECUNDA PARS CATECHISMI.

Symbolum Fidei.

Ordo partium Catechismi.

Quare sit opus doctrinae seu professione Symboli.

Duodecim articuli fidei.

ACTENVS Catechismi, hoc est Christianae doctrinae primam partem audiuius, in qua, quid facere, quid omittere nos Deus velit, vidimus. Hanc deinceps iusto ordine fides subsequitur, qua nobis summatim, quid à Deo nobis expectandum & accipiendum sit, proponitur, atque vt paucis dicam, eundem nos per omnia docet cognoscere. Quae eò nobis seruire ac prodesse debet, vt illud, quod praecipit, facere queamus, dum ea exigentibus praecipit facere cogimur. Nam (vt supra dictum) adeò sublimis & alta eorum est constitutio, vt omnium hominum vires longè leuiores sint & inuadiores, quam vt eandem possint assequi aut contingere, & ei satisfacere. Eam ob rem nihilo minus necessarium est, hanc partem perdiscere, quam priorem, vt letemus, quomodo praecipit satisfacere queamus, & vnde tanta vis ac virtus perenda aut impetranda sit. Et enim, si proprijs viribus diuinis praecipit satisfacere possemus, quemadmodum illis satisfacendum est: & fide & precatione haud difficulter careremus. Prius verò quam eiusmodi & utilitas & necessitas fidei exponatur: initio sufficit pro rudibus planè, vt fidem posse comprehendant, & intelligere discant.

Principio Theologi nostri fidem haecenus in duodecim Articulis diuiserunt: quanquam si omnes particulae, quas tradit Scriptura, & ad fidem referendae sunt, sigillatim comprehenderentur, multo plures sunt.

Articuli, sed neq; tam paucis verbis satis significanter possunt exprimi. Verūtamē vt quā facilimē & simplicissimē comprehendantur, voluti pueris tradendi sunt: totum fidei Symbolū tribus tantū principalibus Articulis complectemur, iuxta tres diuinitatis personas, ad quas omnia, quæ credimus, referuntur & ordinantur: Ita vt Primus Articulus de Deo Patre, creationem explicet, Secundus de Filio, redemptionem, Tertius de Spiritu sancto, sanctificationem. Quasi fides quā breuissimē tot verbis comprehensa esset: Credo in Deum Patrem, qui me creauit, Credo in Deum Filium, qui me liberauit, Credo in Spiritum sanctum, qui me sanctificat. Vnus Deus & vna fides, verū tres personæ, quare tres etiam Articuli & confessiones. Iam ergo ipsa fidei verba breuiter percurremus.

ARTICVLVS I.

Credo in Deum Patrem, omnipotentem, creatorem cœli & terræ.

Quanam sit Dei Patris essentia, voluntas & opus hisce verbis compendiosissimē adumbratum & propositum est. Cū enim Decem præcepta docuerint, non esse nisi vnum Deum habendum & colendum: in quæstionem venire posset, quid Deus esset, quid operis faceret, quibus deniq; rebus laudandus sit aut depingendus, vt cognoscatur. Hoc iam sequens docet Articulus, fidem nihil aliud esse, quā responsum quandam & confessionem Christianorum, ad Primum præceptum ordinatam. Velut puer interrogatus à quopiam, Quemnam Deum habes, aut quid de illo compertum tenes? Respondere possit: Primum quidem hoc Deus meus est, videlicet Pater, qui cœlum ac terram condidit. Extra hunc vnum nullum alium Deum esse credo, præter hunc enim nemo est,

*Symboli
Apostolici
tres articu-
li præcipuè.*

*Pater fons
omnium
beneficio-
rum.*

*Vnus Deus,
tres perso-
na.*

*Primus ar-
ticulus in
Symbolo
complecti-
tur doctri-
nam de ve-
ra agnitio-
ne Dei.*

qui sua virtute atque potentia cœlum ac terram possunt condere.

*Sententia
articuli de
creatione
in præsen-
tia Dei su-
stentantis
creaturas.*

Creator.

Cæterum pro doctis, & qui aliquam Scripturæ cognitionem sibi parauerunt, ij tres Articuli aliquantè diffusius & locupletius declarari possunt, inq; tot partes diuidi, quot verbis fidei Symbolum contextum est. Verum in præsentia pro nouitijs scholasticis maximè cognitum necessaria indicasse sufficiat, nempe, hunc articulum, vt diximus, ad rerum creationem pertinere, vt hinc verbò innitatur: Creator cœli & terræ. Quid ergo hæc sibi verba volunt, aut his tu significari putas? Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem, &c. Responsio: Hoc significari puto & credo, me Deum esse creaturam, hoc est, quòd ille mihi dederit, quotidieq; alit, sustentetq; corpus, animam, vitam, membra corporis, cum parua, tum magna, omnes sensus, rationem, rationis vsum, virtutemq; intelligentiæ, ac detinens cibum & potum, amicum, commensum, uxorem, liberos, familiam, ædes, prædia, &c. Ad hæc, qui omnes creaturas ad vitæ meæ vtilitatem & necessitatem seruire mihi sinit, solem, lunam, & sidera cœlestia, diem & noctem, aërem, ignem, aquam, terram, & omnes fructus terræ, quos sua fecunditate producit, volucres, pisces, & omnia frumentorum & fructuum genera. Insuper, si quæ sunt alia rerum corporalium & temporalium bona, vt est æquabilis Reipub. status & administratio, pax, tranquilla securitas. Ita, vt ex hoc articulo discamus, nostrum neminem vitam, omniaq; alia iam enumerata, & quæ adhuc enumerari possent, a se habere, neq; retinere posse, quamlibet pusillum aut leue fuerit. Hæc enim omnia nomine creatoris comprehensa sunt.

Omnipotens.

Præter hæc ingenuè quoq; confitemur, Deum Patrem non solum hæc omnia, quæ habemus, possidemus, coramq; oculis intuemur, nobis dedisse, sed quotidie

etiam

etiam eius tutela nos ab omnibus malis atq; periculis
custodiri, omnes incommoditates, ruinas atq; discrimi-
na à nobis abigente & propulsante. Quæ omnia mera
humanitate & bonitate sua pellectus, nobis immeren-
tibus exhibet, tanquam lenis ac clemens Pater, cui nos
curæ sumus, ne quid mali aut aduersi nobis accidat. Ve-
rum ea verbosius persequi, ad reliquas duas partes per-
tinet, vbi dicimus; Patrem omnipotentem.

Ex his iam demonstratis, facile euictum consequi-
tur & colligitur, cum omnia, quæ possidemus, quæq; in
celo & in terra sunt, quotidie à D E O concessa susten-
tentur & custodiantur: debere nos eundem indefinen-
ter diligere, laudibus extollere, agendisq; gratijs acce-
ptorū beneficiorum esse memores, & vt vno verbo di-
cā, illi profus atq; per omnia hinc gratuito dātis mu-
neribus seruire, quemadmodum hoc ipsum decē præ-
ceptis à nobis exigit & faciendū præcepit. Iam hic
multis dicendum esset, si illustrare id quis veller, quàm
pauci sint, qui hunc articulum credunt. Hunc enim
omnes præteruolāmus, audientes quidem & memo-
rantes, sed nequaquam videntes, aut animo expenden-
tes, quid ipsa verba nobis non osci: enter aut somnicu-
lose expendendum proponant. Quòd si enim hæc ex
animo crederemus: horum verborum iussa hæud dubie
capesseremus neq; tam superbe incederemus, insolē-
ter intumesceremus, quasi à nobis in eis, aut nostra o-
pera partis, vita, diuitijs, potentia, dignitate, honori-
bus, &c. fruere, vt alij seruitute nobis obnoxij nos
perimescere cogentur: quemadmodum infelix ac
peruersus mundus factitare consuevit, qui in cæcitate
sua submersus est, omnibus bonis & muneribus diuini-
tus dātis tantū ad superbiam, auaritiam, voluptates
& delicias, turpissimè abutens, neq; Deum vel semel
respiciens, vt illi gratias ageret, aut pro Domino ac
creatore suo eum agnosceret.

*Creatura
rationalis
debet vicis-
sim creato-
ri gratitu-
dinem & o-
bedienti-
am.*

*Magna &
turpis in-
gratitudo
omnium
hominum.*

Quocirca hic Articulus omnes nos humiliare ac conterrere debebat, si hæc vera esse certò & constanter crederemus: siquidem quotidie victi carnis affectibus, peccamus oculis, auribus, manibus, corpore & anima, opibus atq; diuitijs, breuiter, omnibus rebus, quascunq; possidemus. Præcipuè verò illi, qui etiamnum impietate instigati diuino verbo repugnant ac reluctantur. Veruntamen Christiani hanc prærogatiuam habent, quòd se Deo Creatori suo id debere agnoscunt, vt pro acceptis bonis ipsi seruiant atq; obtemperent, id quod mundus facere nescit.

*Afidiuè
mentibus
atq; oculis
intuenda
testimonia
creationis
& prouidentia.*

Pròinde hic articulus nobis quotidie exercendus, menti infingendus, & in memoriã subinde reuocandus est, in omnibus, quæcunq; nobis obijciuntur, quòdo vel bene & feliciter quæ nobis eueniunt, vel quòdo vel periculis & necessitatibus liberati emergimus: sicut Deus hæc omnia nobis largitur & facit, vt in hoc certis experimentis animaduertentes, discamus paternum eius erga nos animum, & in æstimabilem charitatem. Ex hoc certè pectus incalescet, & ad gratiarum actionem promptè agenda mirificè inflammabitur, vt omnibus eiusmodi rebus ad Dei laudem & gloriam utatur. Ita quidem paucissimis erutum atq; expressum huius Articuli sensum habemus, quantum simplicibus in initio scire ac discere necesse est, & quid à Deo habeamus & acceperimus, & quid pro acceptis bonis eidem vicissim debeamus. Quæ ingens & penè in æstimabilis est cognitio, thesaurus tamen multò præstantior. Etenim hic planè videmus, quomodo Pater cum omnibus creaturis se nobis tradiderit, quamq; nos, quamdiu hæc vita fruimur, rebus omnibus opulentissimè instruat præterquam quòd ineffabilibus & æternis bonis per Filium suum ac Spiritum sanctum amplissimè cumularet, vt in sequentibus audiemus.

ARTICVLVS II.

Et in Iesum Christum, Filium eius vnicum, Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis. Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis: Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

HOc loco secundam diuinitatis personam discimus cognoscere, vt videamus, quid præter bona temporalia prius enumerata **D**eus nobis largiri soleat, nempe, quomodo omnes bonitatis suæ ac diuinitatis thesauros semel nobis effuderit, nihilq; sibi reliquum fecerit, quod nobis vtendum fruendumq; non impertierit. Iam hic articulus quoq; latè patet, estq; planè fecundissimus. Verùm vt & hunc breuiter ac pueriliter discutiamus, vnum verbum sumemus, quo totius rei summam complectemur, nempe (sicut dictum est) vt ex hoc discamus, quomodo per Christum ab omni maledictione liberati simus, quod hisce verbis nititur: **E**t in **I**ESVM **C**HRISTM, Filium eius vnicum, Dominum nostrum, &c.

*Secunda
persona di-
uinitatis.*

Iam ergo interrogatus à quopiam: Quid credis in secundo Articulo de Iesu Christo? Ad hunc modum responde paucissimis: Ego credo, Iesum Christum verum Dei Filium, Dominum meum esse factum. Quid hoc sibi vult, fieri Dominum? Hoc est, quod me liberarit sanguine suo à peccatis, diabolo, morte, & omni exitio. Antè enim neq; regem habebam neq; Dominum, sed sub diaboli potestate atq; imperio captiuus tenebar, ad mortem condemnatus, inq; peccatis ac cæcitate irretitus.

*Doctrina
secundi ar-
ticuli de re-
demptione
generis hu-
mani, &
beneficijs
filij Dei.*

Iam

Im enim a Deo creati, cum omnis generis inestimabilia bona à Patre accepissemus, venit diabolus nostra felicitati inuidens, & nos suis technis in apertam Dei rebellemq; inobedientiam, mortem, & omnia pericula pertractos iniecit, adeò, vt in eius indignatione iaceremus, perpetuæ damnationi adiudicati, veluti culpa nostra promerueramus. Hic nulla erat amplius relicta aut spes recuperandæ gratiæ, aut consilium adipiscendæ salutis, aut auxilium placandi Patris, aut consilium ignoscendi delicti, donec ille immortalis Patris immortalis Filius, calamitosam miseriam & exilium nostrum sua profundissima bonitate miseratus, de celo nobis opem laturus descendit, nosq; ab omni & peccati, & mortis, ac Diaboli captiuitate, in libertatem adoptionis suæ asseruit. Ita quidem omnium illorum tyrannorum atq; exactorum potestas profligata & oppressa est: quorum in locum successit Iesus Christus, vitæ, iustitiæ, salutis, iustificationis, ac omnium bonorum autor & Dominus: qui nos miseros, & innumerabiles peccatores, ex inferorum faucibus eripuit, asseruit, inq; libertatem vendicauit, irati Patris fauorem & gratiam placata indignatione conciliauit, ac tanquam possessionem suam in tutelam suam nos suscepit, vt nos per suam iustitiam, sapientiam, potestatem, vitam & beatitudinem regat & gubernet.

De mirando consilio redemptionis generis humani.

Christi meritum & gloria & efficacia.

Sic itaq; hæc huius Articuli summa, vt hæc uocula, Dominus, simplicissimè tantum significet, atque saluator seu redemptor, hoc est, qui à Diabolo ad Deum, è morte ad vitam, à peccatis ad iustitiam reduxit, in quibus & nos conseruat. Porro reliquæ huius Articuli partes, ordine semet consequentes, nihil faciunt aliud, quam quòd talem redemptionem per Christum nobis partam declarant, ac exprimunt, quomodo & per quem confecta sit, hoc est, quanti Christum contiterit, & quid pro ea impetranda infumserit, vt nos

lucet

ificeret, suæq; ditioni subijceret: nempe, quòd homo factus, & è Spiritu sancto ac Maria virgine sine omni labe peccati conceptus & natus sit, vt esset peccati Dominus: Ad hæc passus, mortuus & sepultus, vt pro me satisfaceret, meamq; culpam, quæ mihi luenda fuerat, persolueret, non auro neq; argento, sed & proprio precioso suo sanguine, Et hæc omnia, non ob aliam rem vllam, quàm vt meus fieret Dominus. Neq; enim sui gratia harum rerum quicquã fecit, aut opus habuit. Post id iterum surrexit deuicta atq; absorpta morte: Ac deniq; cœlos conscendit, suscepta imperij administratione, sedens ad dextram Patris, vt Diaboli ac omnes potestates ad illius pedes proiectæ, obedire cogantur, donec nos in die nouissimo prorsus ab hoc prauo seculo, Diabolo, morte, peccatis liberatos separet ac segreget.

Cæterum hæc partes sigillatim tractare, huic compendioso & pro pueris instituto sermone non conuenit, sed prolixis concionibus, quæ per totius anni circulum habentur, præsertim ijs temporibus, quæ talibus prolixiore sermone tractandis destinata sunt, de natiuitate, passione, resurrectione, ascensione Christi, &c.

Quin etiam totum Euangeliũ, quod prædicamus, ad eò tendit, vt hunc Articulum probè percipiamus, vt in quo totius salutis & felicitatis nostræ summa sita est, quemq; ob vsum & fecunditatem suam longè lateq; patentem, nunquam satis perdiscere possumus.

ARTICVLVS III.

Credo in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, communionem sanctorum, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam, Amen.

Hunc

*De causa
finali histo-
ria & ap-
plicatione
ad nos.*

*Articulus
de benefici-
is Christo
propria &
præcipua
Euangelij
doctrina.*

Tertius articulus recitat officia, beneficia & effectus Spiritus S.

Quomodo fiat sanctificatio.

Spiritus S. efficax per ministerium Verbi in Ecclesia.

Hunc Articulum non aliò commodiùs, quàm ut dictum, ad sanctificationem referre possim, quòd videlicet per hunc Spiritus sanctus, eius officium, nempe, quòd sanctificet, adumbretur & designatur. Quare huic verbo nitendum est, Credo in Spiritum sanctum, quòd tam strictè & breuiter comprehensum sit, vt aliud habere nequeamus. Sunt enim alioqui multiplices in scriptura spiritus, veluti humani, cœlestes, & mali spiritus. Verùm enimvero Spiritus Dei, solus sanctus Spiritus dicitur, hoc est, qui nos sanctificauit, & adhuc sanctificat. Nam quemadmodum Pater creator, Filius Redemptor aut Saluator dicitur: ita quoq; Spiritus sanctus ab officij sui opere sanctus aut sanctificator dicitur. Quæ verò huius sanctificationis est ratio? Respondeo: Quemadmodum Filius dominium suum, quo nos sibi peculiariter vendidit, per suam natiuitatem, mortem, resurrectionem &c. consequitur: ita quoq; Spiritus sanctus sanctificationis munus exequitur per sequentia, hoc est, per communionem sanctorum, aut Ecclesiam Christianorum, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Hoc est, primùm nos ducit Spiritus sanctus in sanctam communionem suam, ponens in fundamentum Ecclesiæ, per quam nos docet & Christo adducit.

Siquidem neq; ego, neq; tu, quicquam de Christo scire possemus, aut in eum credere, aut pro Domino consequi, nisi per Euangelij prædicationem Spiritus sancti opera nobis offerretur, & vltro donaretur. Opus quidem ipsum completum est. Christus enim thesaurum nobis impetrauit, & peperit sua passione, morte & resurrectione, &c. Verùm si in occulto manens celitesceret, nec quisquam aliquid de eo exploratum haberet: nemini esset vsui, sed planè inutilis & desperatus. Ne ergo eiusmodi thesaurus sepultus iaceat,

eo in usum verso fruantur homines : Deus verbum su-
um emisit prædicandum & inuulgandum omnibus, in
quo Spiritum sanctum largitus est, vt eiusmodi the-
sauri nos faceret compotes. Quare sanctificare nihil al-
ud est, quam ad Christum adducere, ad suscipiendum
bona per Christum nobis parata, ad quæ per nosmet-
ipsos nunquam peruenire possemus.

Iam ergo quam fieri potest significantissimè, hunc
Articulum discere intelligere, vt interrogatus, quid hisce
verbis significari putas, Credo in Spiritum sanctum?
promptè respondere possis: Credo Spiritus sancti ope-
ra me sanctificari, cui rei nomen eius testimonio est.
Qua autem re illud facit, aut qua ratione, quoue me-
dio ad hoc vtitur? Responsio. Per Christianorum
communione, remissionem peccatorum, carnis re-
urrectionem, & vitam æternam. Primum enim singu-
larem in mundo communionem obtinet, hæc mater
est, hæc quemlibet Christianum parturit, ac alit per
verbum, quod Spiritus sanctus reuelat & prædicat, &
per quod pectora illuminat & accendit, vt verbum ac-
cipiant, amplectantur, illi adhærescant, inq; eo perse-
uerent.

Vbicunq; enim gentium Spiritus sanctus Verbum
Dei prædicare non sinit, inq; corde excitat, vt accipia-
tur, ibi frustra est ac deperditum. Quemadmodum do-
minante Papatu accidit, vbi fides prorsus neglecta &
obscurata iacuit, nemo Christum pro Domino cog-
nouit, neque Spiritum sanctum, pro eo, qui san-
ctificaret, habuit, hoc est, nemo credidit, Christum
eum esse Dominum, qui sine operibus & meritis no-
stris tantum thesaurum nobis peperisset, nosque Patri
reconciliasset. Et quid tandem in causa fuit? hoc sci-
licet, quod Spiritus sanctus præstò non fuerit, qui ta-
lia de Christo reuelasset, & prædicare fuisset: verùm
homines mali & dæmones præstò fuerunt, qui docue-

*Sanctifica-
re quid?*

*Commodis-
sima respon-
sio de do-
ctrina hu-
ius arti-
culi.*

*Non a lux
fidei & in-
teriores
motus con-
gruentes
cum lege
Dei non
accendun-
tur sine
Spiritu
sancto.*

*Tantum
per muni-
sterium
Spiritus S.
est efficax.*

runt, proprijs operibus consequendam esse salutem, irati Patris gratiam impetrandam. Eam ob rem, nec Christianorum fuit communio. Vbi enim de Christo nihil docetur: ibi neque vllus est Spiritus Sanctus, quo Christianorum communionem solet constituere, conuocare, ac in vnum cogere, citra cuius opem & operam nemo ad Christum Dominum peruenire poterat. Hæc quidem de summa huius Articuli sufficient. Cuius verò partes ac membra in eo enumerata, pro capite simplicium non omnino clara sint: ea quoque pauca percurramus.

*Gramma-
tica narra-
ratio voca-
bulorum.*

Sanctam Christianorum Ecclesiam, communionem sanctorum fides nominat. Vtrumque enim ideam coniunctim significat. Olim verò alterum adiectum non erat, planeque malè & ineptè lingua nobis vernaculo expositum est. Quod si significanter enunciandum esset: Germanico sermone profus aliter proferebatur foret. Siquidem hæc vox, Ecclesia, propriè nihil aliud quam congregationem significat. Porro nos Germani hanc dictionem, *Kirche*, usurpare consueuimus, quam simplices non de congregata multitudine, sed de consecratis templis aut ædificijs intelligunt. Tamen si vera domus, Ecclesia dicenda non est, nisi propterea quòd hominum multitudo in ea conuenire solent. Nos enim, qui conuenimus, præcipuum locum confluendi nobis deligimus, atque ita domui secundum multitudinem nominis quoque appellationem imponimus. Ita hæc Germanica vocula, *Kirche*, proprie nihil aliud significat, quam congregationem, neque Germana est, sed Græca, sicut etiam *ἐκκλησία*. Illi

*Ecclesia.
Kirche.*

Κυρία.

nim sua lingua *κυρία*, quemadmodum Latini curia nominant. Quamobrem recto Germanorum sermone, Christianorum communio seu congregatio (*Christliche Gemeine* oder *samlung*) aut omnium opti-

que & clarissime sancta Christianitas (*Ein heilige Christenheit*) dicenda fuerat.

Ita quoque hæc dictiuncula, *communio*, quæ alteri annexa est, non *Gemeinschaft*/sed, *Gemein*/interpretanda fuerat. Neque aliam ob rem, quam interpretandi gratia priori adiecta est, qua quispiam haud dubie exponere voluit, quid Christianorum esset Ecclesia. Pro quo nostri, qui & germanæ & latinæ linguæ iuxta imperiti fuere, transtulerunt, *Gemeinschaft der Heiligen*/cùm tamen nulla germanorum lingua ita loquatur aut intelligat. Verùm recta & genuina germanorum lingua vertenda erat, *Eine Gemeine der Heiligen*/Sanctorum *communio*, hoc est, eiusmodi *communio*, in qua non nisi sancti versantur: aut adhuc significantius, *Ein heilige Gemein*/ hoc est, sancta *communio*. Hæc ideò dico, ut verba sanè & rectè intelligantur, cùm hæc consuetudo vltique adeò vlti recepta inueterauerit, ut vix vnquam ex hominum animis euelli possit, & statim hæresis esse oporteat, vbi verbum aliquod immutatum fuerit.

Huius autem appendicis hæc summa est: *Credo*, in terris esse quandam sanctorum congregatiunculam & communionem ex merè sanctis hominibus coactam, sub vno capite Christo, per Spiritum sanctum conuocaram, in vna fide, eodem sensu & sententia, multiplicibus dotibus exornatam, in amore tamen vnanimem, & per omnia concordem, sine sectis & schismatibus. Horum me quoque partem & membrum esse, constanter credo, omnium bonorum, quæcunque habent, participem ac municipem, Spiritus sancti opera eò perductum, iisdem vno corpore vnitum, per hoc, quòd Verbum Dei audierim, atque etiamnum audio, quòd principium est in hanc communionem ingrediendi. Antè enim, quàm ad hanc peruenimus, penitus sub potestate eramus Diaboli, ut ij, quibus de Deo ac Christo profus nihil compertè exploratum fuerat.

Gemeinschaft/germeine.

Sanctorum communio.

Vera & salutaris doctrina, articuli de Ecclesia.

Spiritus S. collector, gubernator & conseruator Ecclesia.

*Ecclesia
perpetua
conserua-
tio.*

*Explicatio
articuli de
remissione
peccatorū.*

*Doctrina
de Sacra-
mentis huc
pertinet.*

*Peccati re-
liquia.*

*Ministeri-
um publi-
cum re-
mittendi
peccata.*

Quinetiam Spiritus sanctus à sanctorū communione seu Christianitate non discedit, sed cum ea usque ad consummationem seculi perseverat, Per quam nos adducit, eiusque in hoc vititur adminiculo, vt verbum prædicet atq; exerceat, per quod sanctificationem efficit, communionem amplificans, vt quotidianis incrementis crescat, & in fide, eiusque fructibus, quoque producit, corroborata fortis euadat.

Præterea cernimus etiam, nobis in hac Christianitate esse remissionem peccatorum propositam, qua fit per Sacramenta & absolutionem Ecclesiæ, adhuc multiplicēs totius Euangelij sententias, bonæ spei ac consolationis plenissimas. Quare huc ea pertinent, quæ de Sacramentis, & deinde de Sacramentorum virtute atque præstantia tradenda sunt, & in summa, totum Euangelium, ac omnia Christianitatis officia, quæ assidue exercentur & sedulo, summe necessarium est. Etenim quanquam Dei gratia per Christum impetrata est, & sanctificatio per Spiritum sanctum facta, per verbum diuinum, in vnitare Ecclesiæ Catholicæ, nonquam tamen nos à peccatis sumus vacui, & hoc carnis nostræ gratia, quam adhuc adhærentem humeris nostris circumferimus.

Quocirca omnia in Christianitate eò adornata sunt, vt quotidie meras peccatorum condonationes auferamus, & verbis, & signis ad hoc constitutis, ad consolandam & erigendam conscientiam, quam diu in hac vita futuri sumus. Ita facit Spiritus sancti gratia, vt quanquam peccatis simus contaminati, non tamen nobis noceant in Christianitate constitutis, vbi nihil aliud, quam assidua & indefinens est peccatorum remissio, cum quam nobis Deus largitur, tum qua nobis inter nos vicissim vtimur, ignoscentes, suferentes & erigentes nos inuicem.

Sed etiam extra hanc Christianitatem, vbi hinc

Euang

Euangelio locus non est, neq; vlla est peccatorum remissio, quemadmodum nec vlla sanctificatio adesse potest. Quocirca ab hac Ecclesia omnes ij semet ipsos sponte abalienarunt, qui non per Euangelij gratiam, & peccatorum condonationem, sed proprijs operibus sanctificationem quærunt ac venantur, ac promereri contendunt. Sed enim in hoc, quando sanctificationis opus inchoatum est, & quotidie augetur, expectamus, vt hæc nostra caro, cum omnibus suis sordibus & vitijs, abolita & sepulta computrescat, verùm præclare & magnificè iterum prodeat & exurgat à mortuis, ad perfectam & absolutam sanctitatem, noua atq; immortalis vita animata. Iam enim tantùm ex dimidio puri ac sancti sumus, vt Spiritus sanctus subinde habeat, quod diuini verbi prædicatione in nobis eluat ac purificet, tùm in dies singulos remissionem peccatorum distribuat, vsq; in futuram vitam, vbi remissioni locus non erit amplius, sed homines in vniuersum ab omni peccatorum contagio puri & sancti, pleni omni probitate atq; iustitia, subtracti & liberati à peccatis, morte, & omni exitio, in nouam, perpetuam, glorificatam, & transfiguratam vitam traducentur.

Ecce hæc omnia Spiritus sancti sunt officia & opera, vt hic in terris sanctificationem exordiat, eandemque quotidie per hæc duo augeat, nempe per sanctorum Ecclesiam, & peccatorum remissionem. Porro vbi iam soluti in cinerem computruerimus, hoc ipsum in momento oculi plenè absoluturus est & purificaturus, in qua perpetuò nos retinebit duobus Articulis posterioribus. Quòd autem hic ponitur (*Aufferstehung des Fleisches* / carnis resurrectionem) ne hoc quidem valde aptè & bene lingua nostra vernacula expressum est. Etenim carnem audientes, non vltèriùs cogitamus, quàm de macello. Vtrùm rectè & genuinè loquendo, germanicè diceremus, *Aufferstehung des Leibs oder*

Extra Ecclesiam nec est remissio peccatorum nec sanctificatio.

Desertores Ecclesia.

Inchoata lux spiritualis & in ista noua vita erunt integra post resurrectionem.

Spiritus sancti propria munera & opera.

Expositio vocabulorum articuli: Car-

*nis resurre-
ctionem.* Leichnams / hoc est, corporis resurrectionem. Attamen res est momenti non magni, dum modo verborum sensum rectè percipiamus.

*Ceteri Ar-
ticipuli in
Symbolo
referendi,
ad hunc:
Credo re-
missionem
& vitam,
&c.*

Iam hic ille est Articulus, cuius opus semper feruere debet, & efficax persistere. Rerum enim creationem accepimus, sed & redemptionem iam effectam habemus. Porro autè Spiritus sanctus citra intermissionem nobis sanctificandis opus suum perficit, vsque in extremum diem: ad quod communionè destinat, per quam omnia facit & loquitur. Nondum Christianos suos omnes coëgit, neque remissionis distribuendæ officio prorsus pertinctus est. Eam ob rem in hunc credimus, qui quotidie nos diuini Verbi prædicatione attrahit & asciscit, fidem quæ impertit, auget atque corroborat, per verbum illud; & remissionem peccatorum, vt nobis his omnibus perfectè absolutis, nobisquæ ipsidem constanter adhærentibus, & mundo ac omnibus periculis iam mortuis, denique prorsus per omnia sanctus faciat, id quod iam per Verbum in fide expectamus.

*Doctrina
de essentia
& volun-
tate Dei
in Symbolo.*

Ecce hoc loco totam diuinitatis essentiam, voluntatem & operationem, verbis equidem admodum breuius, attamen opulentis & fecundis, artificiosè depictam habes, in quibus omnis nostra sapientia sita est, omnem humanam sapientiam, rationem ac sensum, longè latequæ excedens ac superans. Nam versus mundus quanquam sedula peruestigatione, & inde ab initio elaborârît, quidnam Deus esset, aut qui haberet animi, seu cui operi intentus esset, nihil tamen harum rerum vaquam intelligentia aut ratione affici qui potuit hîc verò omnia hæc copiosissimè in numero habes. Hîc enim ipse in omnibus tribus Articulis profundissimâ abyssû paterni sui pectoris, & meras & identissimi & ineffabilis amoris sui flammâs, manifestam

*De patefa-
ctione Dei,
& de fine
hominis.*

reterauitq; Quippe ob id ipsum nos creauit, vt nos
redimeret & sanctificaret, & praterca, q; nobis possi-
denda & vtenda subiecit, quacunq; vspiam in caelo &
in terra cernuntur: Filium quoque suum & Spiritum
sanctum nobis largitus est, per quos nos ad se attrahe-
ret. Neq; enim vnquam (vt supra ostensum est) eò pro-
prijs viribus peruenire possemus, vt Patris fauorem ac
gratiam cognosceremus, nisi per Iesum Christum Domi-
num nostrum, qui paterni animi erga nos speculum
est, extra quem nihil nisi iratum & truculentum vide-
mus iudicem. Sed neq; de Christo quidquam scire
possemus, si non per Spiritum sanctum nobis reuela-
tum esset.

Proinde ij Articuli nostrae fidei, nos Christianos ab
omnibus alijs, qui sunt in terris, hominibus separant.
Quicumq; enim extra Christianitatem sunt, siue Gen-
tiles, siue Turcae, siue Iudaei, aut falsi etiam Christiani, &
hypocritae, quanquam vnum tantum & verum Deum
esse credant & inuocent: neq; tamen certum habent,
quo erga eos animatus sit animo, neque quidquam
fauoris aut gratiae de Deo sibi polliceri audent aut pos-
sunt: quamobrem in perpetua manent ira & damna-
tione. Neque enim habent Christum Dominum, neq;
illis Spiritus sancti donis & dotibus illustrati & donati
sunt.

Ex hoc iam clarè vides & cognoscis, fidè longè aliam
esse doctrinam, quam sunt Decem praecepta. Nam hæc
docent quidem, quid faciendum sit: illa verò indicat,
quid Deus nobis fecerit & praeiterit. Decem prae-
cepta alioqui etiam omnium hominum cordibus inscri-
pta sunt: cæterum fides nulli humanæ sapientiæ est
comprehensibilis, sed à solo Spiritu sancto tradenda &
docenda est. Eam ob rem praeceptorum doctrina non
dum vllum Christianum facit, semper enim Dei ira at-
que indignatio nobis incūbit, quam diu seruare nequi-

*Idè tradit-
tur Symbo-
lum, vt ve-
rus Deus
discernatur
à commen-
tarijs numi-
nibus & re-
tè inuocetur.*

*Discrimen
legu & E-
uangelij,
Decalogi,
& Symbo-
li Aposto-
lici.*

mus, quod Deus præceptis suis à nobis exigit. Hæc verò, nempe fidei doctrina, meram gratiam secum appor-
tat, & hæc iustos, Deoq; nos acceptos facit. Per huius
doctrinæ cognitionem, amorem ac voluptatem
Dei præceptorum faciendorum consequimur, viden-
tes hîc, quomodo Deus prorsus se nobis tradiderit
cum omnibus, quæ possidet, vt præsentî ope & auxilio
in perficiendis præceptis nos subleuet, Pater quidem
omnibus suis creaturis, Christus verò omnibus suis
operibus, porrò autem Spiritus sanctus omnibus suis
dotibus. Hæc quidem in præsentia de fide, fundamenta
pro simplicibus locandi gratia, dicta sufficiant, ne ob-
ruantur multitudine, vt huius rei intellecta iam probe
summa, ipsi postea hanc rem latius indagent & quid-
quid in Scripturis didicerint, huc referant, ac subinde
locupletiores intellectum quotidianis incrementis
consequantur. Quotidie enim hæc, quàm diu hic ve-
nimus docentes & discentes, vix vnquam satis dilige-
mus aut docebimus.

TERTIA CATE- CHISMI PARS.

Oratio Dominica.

*Tertia
pars Cate-
chismi. do-
ctrina de
innoctio-
ne Dei, seu
de preca-
tione.*

RACIENVS audiuius, quid nobis
cum faciendum, tum credendum sit
quibus in rebus optima & felicissima
vita sita sit: sequitur iam deinceps Pars
tertia, docens, quomodo orandum
sit. Cum enim ita nobiscum com-
paratum esse videamus, vt nemo hominum decem

præce-